

Βιογραφία του Άρχοντος Μουσικοδιδασκάλου της Μ.τ.Χ.Ε. Αβραάμ Ευθυμιάδη (1911 - 2005) (2ο μέρος) (π. Γεώργιος Ανδρ. Σταθόπουλος)

/ [Πεμπτουσία](#)

Τα έτη 1978-1980, σε αντίμετρο των ανεύθυνων νεωτέρων μουσικών βιβλίων, στα οποία υπάρχουν πλείστες όσες παραφθορές και αλλοιώσεις της ουσίας του εκκλησιαστικού μέλους, θα εκδώσει το «Τρίτομο Υμνολόγιον Φωναίς Αισίαις» αποτελούμενο από χίλιες επτακόσιες πενήντα χειρόγραφες σελίδες, σε κόκκινη και μαύρη μελάνη, ακολουθώντας πιστά τους μελοποιούς του παρελθόντος[1]. Το τρίτομο αυτό έργο το προλογίζει ο καθηγητής Γρηγόριος Στάθης[2] και περιλαμβάνει μαθήματα του Εσπερινού ο Α΄ τόμος, του Όρθρου ο Β΄ και της Θ. Λειτουργίας ο Γ΄ τόμος.

Το έργο αυτό αποσύρθηκε από τον Ευθυμιάδη και φυλάχθηκε στην οικία του, εκεί όπου τώρα διαμένει η κόρη του Βαρβάρα, η μοναδική κληρονόμος και διαχειρίστρια του έργου του. Πολλοί κατά καιρούς το αναζήτησαν και το αναζητούν, αλλά ο ίδιος κατ΄ επιλογήν δεν επέτρεπε να δοθεί. Προτιμούσε να το αχρηστέψει, παρά το γεγονός ότι είχε μεγάλη οικονομική ανάγκη, επειδή επανεκδόθηκε το έργο αυτό λίγα χρόνια αργότερα, με άλλη φυσικά ύλη και διορθωμένο, παρά να πουλήσει κάποια αντίτυπα του.

Το 1983 καλλιγραφεί το βιβλίο του Νικολάου Δασκαλάκη «Ωδαί Πνευματικάί» χάριν της Ορθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης[3].

Ιδιαίτερη και καθοριστική για τη ζωή του ήταν η τιμή που του επιφύλαξε την Κυριακή των Βαΐων, 3 Απριλίου του 1988, ο Οικουμενικός Πατριάρχης ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Α΄, απονέμοντας του «ιδίαις Πατριαρχικαίς χερσίν» το οφίκιο του

«Έντιμολογιωτάτου Ἄρχοντος Μουσικοδιδασκάλου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου» ἢ «τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας» στο Πατριαρχικό παρεκκλήσιο του Αγίου Ανδρέου[4].

Το 1991, πιστός στην αγάπη του προς την Αγία μας Εκκλησία και ανιδιοτελής κατά πάντα και ἕως το τέλος της επιγείου ζωῆς του, εργάτης της Ορθοδοξολατρευτικῆς μας Μουσικῆς, αποφασίζει και αποσύρει το «Τρίτομο Ὑμνολόγιον Φωναίς Αισίαις», αφού αντιλαμβάνεται σε αυτό λάθη, κυρίως στη ρυθμική σήμανση. Το ίδιο ἔτος εκδίδει το «Νέον Τετράτομον Ὑμνολόγιον Φωναίς Αισίαις»[5] διορθωμένο, συμπληρωμένο και καλλωπισμένο, ως και το «Τριώδιον Φωναίς Αισίαις»[6]. Οι τρεῖς πρώτοι τόμοι αὐτῆς της νέας σειράς, εἶναι διορθώσεις και συμπληρώματα του παλαιού τριτόμου ἔργου του, ἐνῶ ο τέταρτος εἶναι συμπληρωματικός – ὅπως ο ἴδιος μας αναφέρει – και περιέχει γνωστά και ἀνέκδοτα μαθήματα των παλαιῶν διδασκάλων.

Το συγγραφικό του ἔργο ὅμως δεν σταματᾷ ἐδῶ, αφού ἀλλὰ δώδεκα βιβλία εἶναι ἔτοιμα ἀπὸ τον σεβαστό δάσκαλο προς ἔκδοση ἀπὸ την κόρη του Βαρβάρα, ἀλλὰ λόγω οικονομικῆς δυσπραγίας παραμένουν ἀνέκδοτα (5.300 σελίδες)[7]. Πρόκειται για τα ἐξῆς μουσικά πονήματα :

1. Τετράτομον Νέον Στιχηράριον του ὅλου ενιαυτοῦ.
Τετράτομον Δοξαστάρριον (αργό και σύντομο) των νεοφανῶν αγίων.
3. Η Αγία και Μεγάλη Εβδομάδας.
4. Ακολουθία των Ἱερῶν Μυστηρίων.
5. Η Αγία και Μεγάλη Εβδομάς του Αγίου Δημητρίου.
6. Η Ακολουθία των Εγκαινίων.
7. Το Πεντηκοστάρριον.

Το 2011, η κόρη του Βαρβάρα Αβραάμ Τσιλιγκερίδη, θα εκδώσει το «Νέον Στιχηράριον του ενιαυτοῦ – Φωναίς Αισίαις» σε τρεῖς τόμους τον πρόλογο του οποιῦ ο Ευθυμιάδης ολοκλήρωσε με πολύ αγάπη και αγώνα την 1 Σεπτεμβρίου του 2005, λίγο δηλαδή προς της κοιμήσεως του.

Τα Δοξαστικά μάλιστα του Πεντηκοσταρίου του, μου τα απέστειλε σε κάποια επικοινωνίας μας με την εξής σημείωση «*Άγαπητέ μου Γιώργο, ιδού τά Δοξαστικά τοῦ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΑΡΙΟΥ. Νά εἶσαι καλά καί ἄν σέ ἰκανοποιοῦν νά τά τιμήσεις. Ἐπειδή ὅπως φαίνεται, δέν ὑπάρχει ἐλπίδα νά ἐκδοθοῦν, εἶμαι σίγουρος ὅτι ἄν πέσουν σέ ξένα χέρια, θά βρεθεῖ κάποιος, ἴσως κάπως κακοποιημένα, ἀλλά δέν ἀποκλείεται θρασύτατα αὐτούσια, νά τά παρουσιάσει σάν δικά του, πράγμα πού συμβαίνει στήν ἐποχή μας (εδώ μου γράφει τρία ονόματα μεγάλων Αρχόντων Πρωτοψαλτῶν τα οποία δεν είναι σωστό να δημοσιοποιήσω ... και δεν συμμαζεύται)»[\[8\]](#).*

Παράλληλα με όλα αυτά ο Αβραάμ Ευθυμιάδης, από το έτος 1951 και έως το τέλος της ζωής του, επισκεπτόταν τακτικά το Άγιο Όρος, διαμένοντας μάλιστα εκεί για μεγάλα χρονικά διαστήματα, κυρίως στην Ιερά Μονή του Δοχειαρίου. Αυτό ήταν το δεύτερο σπίτι του, γι' αυτό και όπως ο ίδιος επέλεξε, όταν μετέστη από τα πρόσκαιρα στα αιώνια, μετά την Εξόδιο Ακολουθία, η οποία εψάλη στον Ιερό Ναό της Παναγίας της Δεξιάς στην Θεσσαλονίκη από τον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Αθανάσιο Καραμάνη και πολλούς ιεροψάλτες και μαθητές του, το λείψανό του μετεφέρθη και ενταφιάστηκε στην Ιερά Μονή των Ιβήρων του Αγίου Όρους. Κατά την διαμονή του στο Άγιον Όρος εκεί εργάζονταν ακατάπαυστα, μελοποιώντας ακολουθίες Αγίων, ψάλλοντας στις ακολουθίες και διδάσκοντας τους πατέρες των Ιερών Μονών. Προς χάριν των μοναχών δε έχει μελοποιήσει και 152 ακολουθίες Αγίων που τιμώνται και εορτάζονται πανηγυρικά ιδιαίτερα στο Αγίώνυμον Όρος.

Με την υπ' αριθμ. 990/1994 απόφαση της η Αγία και Ιερά Σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου, την οποία υπογράφει ο Αρχιεπίσκοπος της Φιλαδελφείας Μελίτων, ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος διαβιβάζει στον Αβραάμ Ευθυμιάδη τη «Νέα μέθοδο Βυζαντινής Μουσικής» ή «Νέο Σύστημα Μουσικής Γραφής» του μακαριστού Άρχοντος Πρωτοψάλτου Αθανασίου Καραμάνη και τον παρακαλεί «*ὅπως ὑποβάλει τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰς ἐπί τοῦ περιεχομένου αὐτῆς σκέψεις, ἀπόψεις καί παρατηρήσεις, πρὸς μελέτην καί ἀξιολόγησιν αὐτῶν ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας*»[\[9\]](#). Την ενέργεια αυτή πληροφορείται ο Αθ. Καραμάνης, ο οποίος σπεύδει στον Ευθυμιάδη και τον παρακαλεί να εισηγηθεί θετικά για την Νέα Μέθοδο του. Ο Ευθυμιάδης όμως εισηγείται αρνητικά, γράφων ότι «*οὐδέν τό παράπαν νέον στοιχεῖον δί' αὐτῆς προσκομίζεται, ἄτε τῶν θιγομένων ἀπόψεων, πολλάκις ἐν χρόνοις προγενεστέροις, ἐκτεθεισῶν μὲν καί ἐρευνηθεισῶν, μηδὲν δέ ἀποδοχῆς τυχουσῶν ὑπὸ τῆς μουσικῆς ἐπιστήμης ὡς ξένων τῇ ζῶσῃ ὠκεανίῳ πραγματικότητι τῆς σεβασμίας - παρασημασμένης τέ καί προφορικῶς διαιωνιζομένης - παραδόσεως τῆς χριστοθεοτερποῦς, ἀρχαιοελληνογενοῦς, ὀρθοδοξολατρευτικῆς βυζαντινῆς ἡμῶν μουσικῆς*»[\[10\]](#).

Η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος με την υπ' αριθμ. 2146 Συνοδική

Απόφασή της, της 14^{ης} Νοεμβρίου του 2003[11] αποφασίζει να τιμήσει τον Αβραάμ Ευθυμιάδη με το Παράσημο του Αποστόλου Παύλου και προς τούτο τον καλεί στην Αθήνα στις 5 Φεβρουαρίου του 2004 για να παραλάβει την τιμητική του διάκριση. Αυτός όμως δεν αποδέχεται την τιμή, απαντώντας ευγενικά ότι «Μετά βαθυτάτου σεβασμοῦ, ἐν ἀδηρίτῳ τελῶν ἀνάγκῃ, ἀναφέρω ὅτι συνεπεία εὐρούσης μέ νόσου βαρυτάτης, τῆς τοῦ τριδύμου (πέμπτης συζυγίας ἐγκεφαλοκρανιακῶν νεύρων) νευραλγίας, ἢ, διά τῆς ὑπ' ἀρίθμ. 2146 .... ὀριζομένη ἐν Ἀθήναις παρουσία μου πρὸς ἀποδοχὴν τιμητικῆς διακρίσεως τυγχάνει παντὶ ἀνέφικτος. Ὅθεν ..... δέξασθε τὴν ἐκ τῆς εὐλογίας ταύτης ἀνέκκλητον παραίτησίν μου καὶ δὴ ὡς μηδέποτε σχετικῆς ἐπιθυμίας ὑπ' ἐμοῦ ἐκφρασθείσης» [12].

Ο Αβραάμ Ευθυμιάδης, εκτός από μεγάλος δάσκαλος και μελοποιός, υπήρξε και ένα πιστό και απόλυτα αφοσιωμένο τέκνο της Εκκλησίας του Χριστού. Είχε βεβαία την πίστη και ακλόνητη τη βεβαιότητα ότι όλα αυτά που έγραφε δεν ήταν δικά του έργα αλλά προϊόντα της χάριτος του Θεού. Σε προσλαλιά του, στην τιμητική προς το πρόσωπο του εκδήλωση που διοργάνωσε ο Πρωτοψάλτης Θόδωρος Βασιλείου [13] υπό την αιγίδα της Ο.Μ.Σ.Ι.Ε. το 1989 ο αοίδιμος δάσκαλος είπε για τις συνθέσεις του: «Τά μελουργήματα ...καθὼς καὶ ὅλα ὅσα εἶναι βγαλμένα καὶ βγαίνουν ἀπὸ τὰ χέρια τῆς εὐτέλειάς μου φέρονται, βέβαια, στό ὄνομα τοῦ λαλοῦντος. Καί ὅμως στήν οὐσία δέν εἶναι καθόλου δικά μου. Καί τό πιστεύω ἀκράδαντα, τό ὁμολογῶ καί τό διακηρύττω. Εἶναι, ἀποκλειστικά καί μόνον, προϊόντα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καί γι' αὐτό εἶναι ἀφιερωμένα στή δόξα τοῦ Παναγίου Ὁνόματός Του». Για όσους αξιωθήκαμε να ζήσουμε κοντά του, γνωρίζουμε καλά ότι αυτοί οι λόγοι του δεν ήταν λόγοι ταπεινοφροσύνης και ευγενείας αλλά ήταν ακλόνητη πίστη και βεβαιότητα, βίωμα και στάση ζωής του σεβαστού δασκάλου.

Υποστήριζε εξάλλου ότι για να ψάλουμε κάτι σωστά, πρέπει να μπορούμε πρωτίστως να το κατανοούμε, αλλιώς δεν καταφέρνουμε να το αποδώσουμε. Ως άριστος γνώστης της ελληνικής γλώσσας σε όλες της τις φάσεις και ίσως από τους λίγους που έως τις ημέρες μας κατάφερναν να την χρησιμοποιούν με τόση σαφήνεια, δεν μελοποιούσε αν πρώτα δεν είχε κατανοήσει απόλυτα το κείμενο. Όταν καθόταν να μελοποιήσει την ακολουθία ενός Αγίου, πρώτα διάβαζε το βίο του, έπειτα εντρύφουσε στην ακολουθία του και αφού την κατανοούσε πλήρως, άρχιζε να την μελοποιεί, προσευχόμενος συνεχώς και αδιαλείπτως. Ήταν τόσο μεγάλη η συγκινησιακή του φόρτιση πολλές φορές, όταν μελοποιούσε ένα τροπάριο, που δεν κατάφερνε να συγκρατήσει τα δάκρυά του και έκλαιγε με λυγμούς. Ιδίως, όταν έγραφε κάτι για την Παναγία μας, στην οποία είχε ιδιαίτερα αγάπη και αφοσίωση.

Η θεωρητική του γνώση, η μελική του δεινότητα και η βαθιά του πίστη στον Τριαδικό Θεό ήταν αυτά που έκαναν τα έργα του επάξια και εφάμιλλα αριστουργήματα των μελοποιών του παρελθόντος. Η εις βάθος εντρύφηση και ο ακριβής χειρισμός της ελληνικής γλώσσας, η άριστη γνώση των διαστημάτων, των συστημάτων και της πορείας των ήχων και των γενών της βυζαντινής μας μουσικής, καθώς και η δημιουργική του ευφάνταστη δεινότητα, τον βοήθησαν να καταστεί ως ένας από τους πολυγραφότερους και καινογραφότερους μουσικούς του 20^{ου} αιώνα. Σε αντίθεση με πολλούς σύγχρονους του, ο Αβραάμ Ευθυμιάδης, δεν «συνέραφε» (όπως ο ίδιος συνήθιζε περιπαικτικά να λέει) προϋπάρχουσες συνθέσεις, αλλά συνέγραφε νέες συνθέσεις ο ίδιος, προσπαθώντας πάντα να ζωντανεύει με τη μουσική το ποιητικό ή πεζό κείμενο-τροπάριο, δίχως να αντιγράφει προγενεστέρους του μελοποιούς. Αυτό δε σημαίνει φυσικά ότι στα έργα του απομακρύνθηκε από τη μελική παράδοση των προηγούμενων αιώνων και μεγάλων μελοποιών της ψαλτικής τέχνης και μουσικής. Απεναντίας δε, πίστευε ότι η βυζαντινή μουσική είναι αγία, αφού δεν είναι έργο κάποιου ανθρώπου συγκεκριμένης εποχής αλλά απαύγασμα πολυχρόνιας προσευχής αγίων και εναρέτων ανθρώπων.

(συνεχίζεται)

[1] Αβραάμ Ευθυμιάδης, *Υμνολόγιον Φωναίς Αισίαις, εις τόμους τρεις*, Θεσσ/νίκη 1978.

[2] Αβραάμ Ευθυμιάδης, *Υμνολόγιον Φωναίς Αισίαις, Πρόλογος Γρηγορίου Στάθη*, τόμος Α΄, Θεσσ/νίκη 1978, σσ. ζ - θ.

[3] Εμμανουήλ Στ. Γιαννόπουλος, *Ευθυμιάδης Αβραάμ, Μεγάλη Ορθόδοξη*

Χριστιανική Εγκυκλοπαίδεια, ό.π., σ. 350.

[4] Αβραάμ Ευθυμιάδη, *Μαθήματα Εκκλησιαστικής Βυζαντινής Μουσικής*, έκδοση Ε΄, Θεσσαλονίκη 2006.

[5] Αβραάμ Ευθυμιάδη, *Νέον Τετράτομον Υμνολόγιον Φωναίς Αισίαις*, Θεσσαλονίκη 1991.

[6] Αβραάμ Ευθυμιάδη, *Τριώδιον Φωναίς Αισίαις*, Θεσσαλονίκη 1991.

[7] Φίλιππου Οικονόμου, *Βυζαντινή Εκκλησιαστική Μουσική και Ψαλμωδία*, ό.π., σ. 133.

[8] Αβραάμ Χρ. Ευθυμιάδη. Χειρόγραφο σημείωμα από το προσωπικό αρχείο μου.

[9] Αρχιγραμματεία της Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου, *Διαβιβαστική Επιστολή Αξιολόγησης προς τον Αβραάμ Ευθυμιάδη*, της 7^{ης} Ιανουαρίου του 1995. Από το προσωπικό αρχείο μου.

[10] Αβραάμ Χρ. Ευθυμιάδη, *Απαντητική Επιστολή προς την Ιερά Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου*, της 1^{ης} Φεβρουαρίου του 1995. Από το προσωπικό αρχείο μου.

[11] Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, *Συνοδική Απόφαση της 13^{ης} Νοεμβρίου του 2003*, προς τον Μουσικολογιώταον κ. Αβραάμ Ευθυμιάδη. Από το προσωπικό αρχείο μου.

[12] Αβραάμ Χρ. Ευθυμιάδη, *Απαντητική Επιστολή προς την Ιερά Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος*, της 2^{ης} Ιανουαρίου του 2004. Από το προσωπικό αρχείο μου.

[13] Θεοδώρου Β. Βασιλείου, *Σύντομο Βιογραφικό Σημείωμα*, ανακτήθηκε στις 11-1-2016 από http://www.ieropsaltis.com/psalt_Basileiou.htm